

УДК 947,7 Іст. Укр.

Люта Т.Ю.

ЗЕМЕЛЬНА ВЛАСНІСТЬ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОГО МОНАСТІРЯ В КИЄВІ ТА ЙОГО ОКОЛИЦІ В XVI- ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Стаття присвячена проблемам історії земельної власності Києво-Печерського монастиря у XVI — першій половині XVIIст. , у період розвитку соціальних та національно-релігійних конфліктів в Україні. Локалізація маєтків монастиря, його боротьба за розширення володінь в Києві та в межах "Київського трикутника" під час діяльності уніатської митрополичої адміністрації є предметом досліджень автора.

Від часу християнізації Київської Русі і утвердження православної ієрархії до ХУ ст. Києво-Печерський монастир сформував велику за обширами земельну власність. Умови володіння нею, очевидно, в часи ще не сформованої системи феодальних відносин, були в кожному випадку обумовлені окремо. За визначенням О.П.Толочка: "Волості були умовним держанням, яке надавалося на певних умовах верховним сюзереном землі і яке ним же відбиралося, ним же і перерозподілялося" [1]. Можна сказати, що волості ще з часів Київської Русі були в користуванні монастирів на певних умовах, подібно до тих умов, за яких надавалися землі васалам "на приватно-договірній основі".

Наведений О.П.Толочком як виняток приклад про надання у 1080 р. великим князем Ярополком Ізяславичем Києво-Печерському монастиреві "жизни своей" - Небльської, Дервської, Лучської волостей, "и около Києва" із застереженням, що Лучська волость була згодом відібрана у монастиря, може бути продовжений аналогічним сюжетом про надання Десятинній церкві волості м.Полонного та м. Сімоць. Проте пізніше повернення Полонного назад у князівську власність - швидше, перерозподіл князем Рюриком Полонного на користь свого зятя Романа (1195 р.) за згодою митрополита Никифора - підтверджує такий стан справ. Полонне, зокрема, згадується у тестаменті князя Андрія Володимировича, онука

Ольгерда, від 16 червня 1446 р. Це місто передавалося у володіння дружині князя Марії, її синів Глібу та доньці Овдотії. Певне, присутність печерських старців під час цього процесу як свідків, дала підстави деяким історикам вважати, що Полонне, разом з Айною (?), Словенском, Могильним, Каменцем, Логожеском були у володінні Києво-Печерського монастиря [2]. Проте володіння монастиря цими волостями, очевидно, переривалося або було тимчасовим. У ХУ ст. ці місцевості не згадуються серед печерських маєтків.

У згаданому наданні Ярополка Ізяславича навколокиївські маєтки монастиря були зазначені лише як села "около Києва". Підтвердження цих надань, яке було здійснене донькою князя Анастасією 1158 року, уточнює, що це було п'ять сіл біля Києва - "з челяддю, все віддала до повою" [3]. Факт відсутності будь-яких документів про підтвердження надання у володіння (користування) церквам і монастирям земель, населених пунктів навколо Києва, а з ними і підданих, змушувала адміністрацію монастиря в кінці ХУІ ст. шукати легітимних підтверджень цих володінь. Широко відомі фальсифікати грамот князя Андрія Боголюбського 1159 р. на м. Васильків [4]. Відомий фальсифікат князя Романа Галицького 1240 р. на землю Забудецьку та ґрунт на р. Сирці. Ці обидва документи були відомі ще Є. Болховітінову, С Голубеву та І. Каманіну і не викликали жодного сумніву

щодо їхнього походження. Лише більш детальне дослідження цих текстів дає можливість з'ясувати, що їхня поява була пов'язана з боротьбою Києво-Печерського монастиря з митрополичою адміністрацією (спочатку православною, а потім уніатською) за своє незалежне існування, а також за право користування маєтками, які були у спільному володінні з певною кількістю землі або підданих монастиря і митрополичої кафедри до 1596 р. Необхідність документальних свідчень на право власності монастиря на маєтки була причиною активної діяльності архимандрита Мелетія Хребтовича Богуринського, котрий був особисто зацікавлений у тому, щоб отримати свідчення легітимності володіння монастиря, і котрий очолив багаторічну боротьбу з уніатською митрополичою адміністрацією. Кожен з фальсифікатів має застереження щодо невтручання митрополичих властей в питання управління монастирем та користування його власністю. Так, зокрема, підтвердження володіння Васильковим — виписка з "метрик Ієремії, патріарха Царгородського" - має преамбулу із поясненням причини виникнення цього документа: "Прислали до нас (патріарха — Т.Л.) протофрон наш, єпископ володимерський й берестейський, архимандрит ківський великие лаври монастиря Печерского, который есть в вольностях своих старожтних упривилеюваних, по греческу реченний "ставропигия", кир Мелетий Литаврович-Хребтович-Богуринский". У своєму зверненні до патріарха Хребтович зазначив, що оригінали надань були знищені під час пожежі у монастирській вежі у Василькові і просив патріарха, надіславши йому обгорілі залишки "мамранів", поновити ті привілеї. Необхідність пред'явлення цих документів на сеймі спонукала Хребтовича просити патріарха підтвердити права монастиря.

На неадекватність "віднайденого" документа формулярним ознакам грамот XII ст. вказує текст грамоти: "... поручили есмо того дела взыскати Логофету, канцлеру нашему присягному... Кир Ієраксу, то есмо злецыли, который в тых давних метриках нашедши нам ознаймил...; там же нашли запис потребну

монастырю Печерскому ведлуг копий старых й надання Великого Князя Китая, во святом крещении нареченого Андрея Юрьевича." Особливо підкреслене застереження щодо невтручання митрополичого уряду до самоврядування Києво-Печерського монастиря ("а митрополит й вси єпископи й весь клырос Софейский до того ниякого дела, ани власти не мают"), врешті, документ декларував ставропігію монастиреві, надану від імені князя. Грамотою патріарха затверджувалася юрисдикція Печерського монастиря над Києво-Миколаївським Слупським, Преображенським Новгород-Сіверським і Чернігівським монастирями.

Фактично Васильків, як князівська вотчина, міг опинитися у володінні монастиря у більш пізній час, проте прямих свідчень про цей факт не збереглося. Відомо лише, що 1586 р. Печерський монастир отримав від короля Стефана Баторія привілей на заселення "порожнього городища Василькова" з наданням йому магдебурзького права.

Стосовно володіння монастиря на Васильківщині, за комісарським декретом у справі між представником монастиря Семеном Чижевичем і братами Полозовичами — Семеном, Гачком, Яцьком і Федьком, про спір за землю Бобрлицю над р. Бобріком "у Васильковском обрубѣ", — земля переходила до рук Печерського монастиря. Свідчення Полозовичів стосовно того, що "на той землі человек отца нашего сиживал й дань давал в Пречистое дом полтретя ведра меду", стверджувало давню традицію тут печерської ренти. Даючи свідчення, Чижевич казав: "Есть дело задавнилося, а так есм слышал от матки моей й есмо гораздо ведом, а светчиков не маю, а то ведаю гораздо, что ... земля церковная ..., присегните вас четири брата на том". Проте першим прийняв присягу на підтвердження своїх слів сам Чижевич ("на сей стороно Бобрлика мне две доли, архимандриту-третя"), за ним присягли і Полозовичі. Завершуючи процедуру,

комісари присудили землю монастиреві, а присутній архімандрит Філарет дав сторонам "пересуду". Ці події відбувалися між 1488 і 1499 роками.

Наступний запис Анастасії Чижевської та її сина Семена Чижевича від 8 червня 1499 року про обмін згаданої третьої частини Бобровиці на щорічну дань на церкву - 5 відер меду київської міри. При цьому було застережено, що "знамени церковніе на деревах не изгубити" і у випадку невиконання цього зобов'язання монастир мав право повернути собі маєток назад [6].

Одним з найраніших збережених оригінальних документів монастиря на право земельної власності є копія надання на с.Княжичі 1488 р. [7]. Це надання було підтверджене монастиреві 30 травня 1569 р. і занесено до актів Литовської Метрики [8]. Проте Княжичі не зазначені у переліку маєтків монстиря ані 1552 р., ані 1571 р. їх також немає в описі нерухомого майна обителі, що складався в 1593 р. за архімандритства Никифора Тура. Лише 1569 року вони згадуються як власність монастиря [9].

Юридичне засвідченням є тестамент князя Богуша Корецького від 29 січня 1543 р., в якому Печерському монастиреві він надає с. Безрадичі, зазначивши "имение, которое отец мой небожчик князь Федор Иванович Корецкий вислужил верне на господаря короля его милости" [10]. Це надання було підтверджене Сигізмундом Августом 1550 р. [11] і 27 вересня 1579 р. Стефаном Баторієм [12]. У 1580 році монастир отримав право на заселення спустошених Безрадичів [13]. За цим привілеєм монастиреві надавалося право будувати в Безрадичах замок, осаджувати ремісників, заводити ярмарки. Зрештою Безрадичам надавалося магдебурзьке право "водлуг звичаю й порядку места нашего киевского." Безрадичі вказані у реєстрі маєтків монастиря за часів архімандрита Никифора Тура [14]. У 1628 р. Безрадичі платили подимне з 4-х димів [15]. Відродження цього маєтку монастиря настало лише по Руїні, коли були засновані поруч зі Старими Безрадичами Нові Безрадичі, які до часу секуляризації 1786 р. залишалися у володінні монастиря.

З середини XVI ст. процес осадження нових монастирських маєтків навколо Києва був ускладнений внутрішніми протиріччями і боротьбою претендентів на посаду архімандрита. Енергійному Хребтовичеві вдалося зберегти і примножити монастирський скарб і особливо маєтності монастиря. В часи його адміністрації був отриманий привілей короля Стефана Баторія 1579 р. з підтвердженням всіх маєткових прав монастиря [16]. В тому числі було підтверджене право на с Вишеньки. В документі згадувалася дарча київського вйта Семена Мелешковича 1564 р., що засвідчувала права монастиря на цей населений пункт [17] і яка була пред'явлена в судовому процесі за лівобережні маєтки київських монастирів з Собеськимиу 1641-1647 р.[18]. Жалувана грамота російського царя 1668 р. підтвердила це володіння [19]. 1628 року з Вишеньок платилося подимне у такому ж розмірі, як і з Безрадичів,

Урочище Хотів у 1572 р. було зафіксоване королівським ревізором землянином Семеном Тріскою як власність Феодосіївської церкви, що належала до Києво-Печерського монастиря [20]. У 1587 р. Хребтович подав позов на княгиню Настасю Воронєцьку за наїзд на "монастирський ґрунт Хотів" [21]. Князь Матвій Воронєцький здійснив наїзд на монастирський ґрунт Тиклин і того ж року пограбував коней у печерському с.Сираковому [22]. Дев'ять позовів архімандрита з травня по листопад 1587 р. відобразили масштаби захоплень Воронєцьких: були відтяті від володінь ґрунти в урочищі Садки та Горіхове. Під час з'ясування взаємних претензій щодо Хотова сторони дійшли згоди про обмін ґрунтами [23], проте виконання його затяглося до 1589 р. У1628р. помісною грамотою архімандрита монастиря Хотів було віддано Самуїлу Володкевичу у "доживоте володіння" [24]. А з 1682 р. Хотів знову фігурує у списках маєтків обителі [25].

Інший ґрунт, землю Романівську на р.Сирці, про фальсифікат надання якої Романом Галицьким уже було зазначено, з "двома млинками с мелниками й со всеми

приходами как до тех земель прислушало" Печерський монастир обміняв Олехну Черкасу на с Юровичі над р. Стугною [26].

1588 року, в якості продовження судового процесу з Воронезькими, актом обміну с Сиракового на р.Хотівка на Ходосове на р. Віті монастир розширив географію своїх володінь. Опис кордонів маєтків монастиря поч. XVII ст., який був зафіксований квитом про сплату подимного податку з маєтків монастиря поборцею Хомичем, зазначає Ходосове як монастирський маєток [27].

Про тенденцію розширення володінь монастиря характеризують подальші його придбання 1588 року, коли відбувся обмін володіннями с Русанівщини на с. Барахти [28].

Зрештою процес закріплення маєтків у власності монастиря відбувався протягом кінця XVI - поч. XVII ст. [29], що підтверджується численними рішеннями судових процесів, зокрема з Лозками: відбувся обмін монастирських ґрунтів у Мозирському повіті на частину м. Радомишля і с Забілоччя, власність Стефана Лозки. Монастир отримав ряд королівських привілеїв на права осадження нових населених пунктів та підтвердження власності на старі маєтки: 1576 р. — на будівництво замку Мичеськ над р. Тетеревом, 1580 р. — на заселення Безрадичів; 1579 р. — на данину з підданих у Мозирській волості; того ж року — підтвердження права власності монастиря на села Озеряни та Хомичі. Спір за землю з князем Юхимом Корецьким засвідчив існування підданих монастиря на ґрунті "недалеко от Днепра на озері Бондариха" [31].

Село Дарниця — найближча лівобережна околиця Києва у 1605 р.[32] згадане як монастирський маєток з підданими, також ґрунти на "Бісовій Бабі" над р. Сирцем, які належали до фільварку Хлопач. На них також претендував Домініканський кляштор [33].

У 1609 р. відбувалася судова справа за позовом землянина Яна Калинського, котрий звинувачував монастир у захопленні його маєтків-Унина, Заруддя, Вороб'євичів [34]. Найбільшим процесом цього часу можна назвати судовий процес Києво-Печерського монастиря з Лукашем Сопігою, коронним

канцлером. У опонента монастиря виникли підозри щодо автентичності тих документів, які подавала на підтвердження своїх прав монастирська сторона. Посилаючись на пожежу у Василькові (на ту саму, на яку монастир посилався в ситуації з виготовленням фальсфікатів на Васильків), де за словами архімандрита Плетенецького згоріли оригінали, монастир претендував на ґрунти навколо с Вишевичів над р. Тетеревом, хоча Сопіга мав "довід права", що цілком ставив під питання право монастиря. На вимогу Сопіти канцелярією Житомирського гродського суду було проведено перевірку наявності в актових книгах оголошення за ім'ям архімандрита про згадану пожежу і втрату оригіналів документів. Канцелярія провела перевірку документів від 1601 по 1611 рік (включно по дату надходження заяви) і заявила про їх відсутність, поставивши під сумнів всю систему доказів монастиря [35].

Окремим сюжетом в історії майнових справ Києво-Печерського монастиря є стосунки його адміністрації з уніатською митрополічною владою. Попри всі політичні аспекти цього конфлікту, варто зауважити суто економічні та правові відносини двох суб'єктів — претендентів на київську митрополічу спадщину.

Життя Києво-Печерського монастиря як духовного центру на кінець XVI ст. являє собою картину досить активної адміністративної та господарської діяльності, по котрій залишився великий спадок актів судових маєткових процесів, інвентарів, регестів, копій документів, які свідчили про досить незалежну економічну політику монастиря. Підтриманий королівською владою активний колонізаційний економічний рух на центрально-південних українських територіях, безумовно, торкнувся матеріальних інтересів православної церкви, здебільшого її земельних прав. Цьому питанню, як головному життєвому чиннику, була присвячена діяльність церковних ієрархів, котрі особисто брали участь у процесі нагромадження і правового закріплення маєтків

за монастирями, церквами і за самою митрополичою кафедрою — Софійським собором. Особливу роль у цьому процесі відіграв згаданий архімандрит Києво-Печерського монастиря Мелетій Хребтович-Богуринський, який одночасно був єпископом Володимирським і Берестейським. Свідомо залишаючи поза увагою політичні стосунки української церкви з Царгородським патріархатом того часу, варто звернути увагу на адміністративні призначення та земельні підтвердження, здійснені патріархом Єремією в часи його перебування у Києві. Відоме призначення М.Хребтовича патріаршим протофроном було здійснене разом з підтвердженням володіння обителі і застережені права монастиря на маєтки. Проте боротьба за право володіння землями, які часом самовільно захоплювалися, грабувалися та спустошувалися, супроводжувала всю подальшу історію монастиря і дедалі посилювалася.

Результати здобутків цих земельних "воєн" монастиря були зафіксовані 1593 р. в описі маєтностей обителі за наступника Мелетія Хребтовича — Никифора Тура. Обитель володіла: містами Васильків і Радомишль, селами Безрадічі, Борсуковичі, Вишевичі, Вишеньки, Волиця (Бориця?), Гдинь, Глубів, Городок (з присілками Лобковщина, Обарів), Дедов, Демидів, Дубечня, Докілля, Забілоччя, Зазір'я, Іванишевичі, Іменіє, Кийлівці, Киселевичі, Косоричі (Осоричі), Мнев, Мотиль, Навоз, Насадки, Насені, Новосілки, Новосілки Десенські, Обарів, Озеряни, Опілля, Оране, Оревичі, Ошитковичі (Ошитки), Петрове, Печерське, Печеряни, Пересудовичі, Підлісся, Поріччя, Росохи, Синчичі, Сирачків, Слобідка, Сороковичі (Срокошичі), Тарасовичі, Теремці, Тиклин, Хмідин (Гнідин), Хомичі, Хотів, Церковше, Чоповичі, Чудин, Шибенне, грунт Цвірківський.

На початку 20-х років XVII ст. процес нормалізації маєткових стосунків між Печерським монастирем та уніатським митрополитом Йосипом-Вельяміном Рутським був початий актом обміну Спаського куту (Київ) та сіл Псютичі і Столбець, маєтків

кафедри, на печерський маєток с Печурани з присілком Левнишевичами [36]. Старим судовим опонентом Печерської обителі був Домініканський монастир, який на 1621 р. тримав у володінні захоплені печерські ґрунти над р. Совкою, Либіддю, Володимиркою та над потоком, що називався Мужичьким [37].

Після призначення Петра Могили киево-печерським архімандритом, у 1628 р. помісною грамотою с Хотів було передане "доживоте" володіння Самуїлу Володкевичу [38]. Саме того року відбувся опис маєтків монастиря, що був включений до тарифи подимного Київського воєводства. Список володінь під Києвом включав населені пункти: Безрадічі, Вишеньки, Дубечня Вища і Нижча, Новосілки, Новосілки Десенські, Погреби, Пухова Слобода (Пухівка), Романів міст, Русанівщина (Русанів), Совка, Сваром'я, Слобідка на Десні, Теремці, Гнідин, Шибенне, Юровичі, Осокорки (?), Рубежівка [39].

Ще 1615 року, в розпал боротьби з уніатською адміністрацією, монастир продовжував нагромаджувати земельну власність. У справі з Ленкевичами-Іпогорськими монастирем було вказане порушення меж його маєтків на північ від Києва: "Болотом, званим Гниловод, яке кінцем починається від р. Мисленної і яке віддаляє монастирське село, зване Рубежівка, почавши від тієї річки понад тим болотом Гниловодом... аж до річки Семенівки, старовічної границі від ґрунту Воскресенської землі і землі Кирилівського монастиря, званої Миротщизна до р. Топорця, ідучи цим Топорцем до Голих Боліт, границі митрополії, до с Микулич і с Острова Печерського монастиря, прозваного Вишгородщина, аж до с Поперечного, любачівської границі маєтку Бутовича і звідти тим лісом знову вгору Мислини, а річкою аж до цього кінця Гнилого Болота..." [40] У дукті цього акту зазначені села, які не відмічені у тарифах подимного монастиря на той час, проте тут згадані як його власність — села Рубежівка, Микуличі, Острів (Вишгородщина). Принаймні про володіння цими селами акт 1593 р. не повідомляє. Вірогідно припустити,

що виникнення цих населених пунктів припадає на початок XVII ст., коли монастир активно "збирав" землю.

Незважаючи на всі політичні аспекти боротьби двох конфесій, протистояння щодо нерухомого майна продовжувало точитися в межах самої православної церкви. Щоправда, такі судові справи закінчувалися "приятельськими" розмежуваннями. Так називається розмежування між маєтками Печерського та Кирилівського монастиря, їхня межа проходила від дороги, що йшла до Кирилівського монастиря, рікою Сирцем, Іорданським озером, Юрковим ставком, через Довгу Ниву на Кудрявець до дороги на "Святошицький ліс", звідки дукт вказує шлях назад до Юрківського ставу [41]. На межу так званого Київського трикутника, тобто на р. Ірпінь, виходило володіння монастиря - грунт Романів Міст або земля Романівська. Зберігся граничний запис 1619 р. на ґрунти Печерського монастиря та гостомельські ґрунти Харленського, де була окреслена лінія кордонів між ними [42]. Тут також того ж року відбулося розмежування ґрунтів монастиря (с. Шибенне та сл. Гаврилова) і маєтків Лясот [43].

Нерухома власність монастиря на території міста XVI — XVII ст. традиційно окреслювалася Печерськом, територією навколо монастиря, де мешкали його піддані - торгівці, городники, ремісники. Ця місцевість була невеликою за розмірами, оскільки поруч з Печерським монастирем тут розміщувалися Миколаївський Слупський, Вознесенський монастирі та інші церкви. Традиційна власність монастиря на навколишню територію, що сягала церкви Спаса на Берестовому, а також Довгої ниви. У 1518 р. привілеєм були затверджені надання київського воеводи князя Андрія Немирича про передачу у володіння Миколаївського Слупського монастиря Довгої ниви, колишньої власності Печерської обителі, а також на додачу чотирьох нив — Теремища та Дереноватої, ниву поруч з Клиноватою та ниву, яка знаходилася там само в долині. Як зазначено в привілеї [44] останні дві ниви це — колишня замкова власність — "ниви наши замковие, одну ниву по левой руце, на самом вигоне переднее нивки". За планом

А.Кальнофойського [45] навколо монастиря розташовувалися будинки підданих, як зазначалося, ця власність в реєстрі майна 1593 р., - "тут, при монастирі містечко". Проте, сам монастир претендував на інші земельні ділянки в Києві. Зокрема, відомий факт захоплення монастирем двору на Подолі, судову справу за який розпочав Київський магістрат з братією у 1629 р.[46] о "кґрунт и пляц монастирской... межі звонницею Светое Пречистое а двором ее милости панее Вилевское в ринку места Киевского лежачий..., с поведства панов мещан о привлашене себе юриздикции над тими добрами, месту подлеглими, побудоване на том пляцу издебок з неопатрними коминами, будоване крамов в ринку й о приняте улици до того пляцу." Ці події відбувалися за архімандритства П.Могили. Проте практика володіння київських монастирів дворами на Подолі почалася від часів Іова Борецького, котрий купив за 500 злотих дім у Андрія Черкашенина і влаштував в ньому школу [47].

За Петра Могили власність православних монастирів, в обороні якої стояв сам митрополит, значно збільшилася. Відомий гучний судовий процес митрополита з Теофілою Собеською, власницею Броварів та прилеглих до них сіл, який точився за села Вишеньки, Бортники, Гнідин. Ця справа велася протягом 1641—1646 р. [48] і в ній брало участь багато історичних осіб. Зокрема у ній виступав як посадова особа київський підкоморій Юрій Немирич. Саме його підпис стоїть першим на унікальній малі, яка була прикладена до судових рішень як юридичний додаток, що фіксував дукт розділу маєтків Теофіли Собеської та Печерського монастиря. Процес за ці села, що лежали на березі Дніпра - вигідного природнього джерела багатьох промислів, безперечно цікавив претендентів. Кожна із сторін під час процесу надзвичайно старанно готувалася до подання свідчень. Аргументація, "довід прав", сягав представлення підтверджень власності від XIV ст. далеко не завжди автентичних.

Основною тенденцією діяльності Києво-Печерського монастиря в сфері землеволодіння та землекористування залишалась середньовічна практика накопичення земельної власності. Головні способи досягнення цієї мети полягали у судовій сфері доказів своїх прав, у боротьбі, часом збройній, проти претендуючої сторони, Особливістю діяльності Печерського монастиря було також уникнення повного фіскального обліку володінь і тенденція їх оптимізації, тобто географічна централізація та юридично-правове оформлення документів на "непевні" володіння, а також заміна їх на цілком юридично забезпечені маєтки, Проте деструктивні тенденції в межах самого монастиря, а тим більше політична боротьба з уніатською владою та подальші історичні події не дали можливості повністю юридично забезпечити власність монастиря, котра, дедалі збільшувалась на інших правових засадах.

1. Толочко А. Князьв Древней Руси: власть, собственность, идеология. - К., 1992.-С. 156-157; Літопис Руський. - К., 1989. - С.297,301,357; П.П. Толочко. Киев и Киевская земля в эпоху раздробленности XII-XIII веков. - К., 1980. -С.45.

2. Закревский Н. Описание Киева. - М., 1876.-С.610.

3. Літопис Руський. -К.,1992. -С.271.

4. Юлька копій різних редакцій у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві (далі - ЦДІАУК): ф. 128, Києво-Печерська лавра. - Оп. Грамоти. - Спр.І; ф. 59, Київська губернська канцелярія.- Оп.І - Спр..2544; Національна бібліотека України ім. В.Вернадського (далі-НБУ), Інститут Рукопису-ІІ, 1515.

5. Машинописна копія з паперів М.С.Грушевського у приватній збірці, має сигнатуру "Арк.83-85". Оскільки збережена копія документа дати не має, вона встановлена за посадами згаданих в документі урядовців.

6. Там само. Сигнатура "Арк. 83-85". За текстовим аналізом ці документи можуть бути копіями з "Книги крепостной большой", яка у 20-х роках зберігалася у ВБУ під №217. Р 62. Сучасна легенда невідома.

7. ЦДІАУК - Ф220, Колекція Київської археографічної комісії. - Оп. 1.-Спр.639.

8. ЦДІАУК-КМФ19-КН.191.-С. 18-21зв.

9. Там само.-С. 19зв.-21зв.

10. Приватна колекція. Сигнатура "Арк. 85-86".

11. Киевские епархиальные ведомости (Далі-КЕВ) -1876. -№1 - С.46.

12. Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и издаваемые Археографической комиссией (Далі АОЗР) -Т.3. Спб, 1861.- С. 162

13. Приватна збірка. Сигнатура "Арк. 113-115 зв."

14. Архив Юго-Западной России (Далі- АЮЗР).-Ч. 1, Т. 1. -С.375.

15. Źrodla dziejowe... -Т.ХХ. -S.80; ЦДІА УК - Ф.59. -Оп. 1.- Спр. 7345.- С.25-26.

16. Закревський Н. Вказ. праця.-С.614.

17. Киевская старина. -1886. - Листопад. - С. 506.

18. ЦДІАУК-Ф.128.-Оп.1авотч.-Спр.326.-С. 19-21 зв.; "Арешт межи потомками... Теофили Собеской и капитулою печерскою" 13.03.1643 р. - Российский государственный архив древних актов (далі-РГАДА).-Ф.386. -Кн. 214.-№135. -С.143 зв.-144 зв.

19.ЦДІАУК-Ф. 128,-Оп.1авотч.-Спр.5.

20. Там само. - Оп.Грамоти.- Спр. І а.

21. ЦДІА УК - Ф. 11, Житомирський гродський суд. - Оп. 1.- Спр. 1. -С.231,262.

22. Там само. - С. 238,243,248,249 зв., 266,274 зв., 278 зв., 291 зв., 298 зв..

23. НБУ ІР-Ф.І-№1262-С.22-23.
24. АЮЗР.-Т.4.-С.516
25. *Шамрай С.* Київська сотня на Гетьманщині в ХУІ - ХУІІІ в.// Київські збірники історії, археології, побуту мистецтва.-36. перший.-К., 1930.-С. 186-187.
26. НБУ П».-1.4104.-С. 251 зв.ЦЦІАУК.-Ф.11,-Оп.1,-Спр.5.-С. 128.
- 27.ЦЦІАУК.-Ф.2228.-ОП. І.-Спр. 114;РГАДА-Ф.386.-Оп. І.-Кн. 199.-С. 83-86.
- 28.ЦЦІАУК-КМФ32.-Оп.1.-Спр. 114.-С. 8.
29. НБУ ІР, -ІІ, 6850; Ф. І-№1262.
30. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные Археографической комиссией. -Т. ХХІ.- Спб, 1862. - С.253.
31. Źródła dziejowe... -Т.ХХІ.-8.59;ЦДІАУК.-Ф.128.-Оп.3вотч.-Спр. 104 а.
32. ЦЦІАУК-Ф. 301.-Оп. І.-Спр. 595
33. Źródła dziejowe... - Т. ХХІ.-S. 151-152.
- 34.ЦЦІАУК.-Ф. П.-Оп.1.-Спр.5.-С128.
- 35.ЦЦІАУК-Ф.11.-Оп.1.-С.275зв.
36. *Голубев С.* Киевский митрополит Петр Могила и его сподвижники: опыт церковно-исторического исследования.-К.,1883.-Т. 1.-С.448.
37. Źródła dziejowe... -Т. ХХІ.-S.604.
- 38.АОЗР-Т.4.-С.316.
39. Źródła dziejowe... -Т.ХХ.-S.606. Також 1631 р. - АЮЗР.-Ч.УП.-Т. 1.-С.389-392/
- 40.РГАДА-Ф-684.-Оп.1.-Спр.3257.-С.27зв.
41. Źródła dziejowe... -Т.ХХІ. - S.273-274.
42. НБУ, ІР. -1,4104.-е. 230зв.
43. ЦДІАУК.-Ф. 128.-Оп. І а вот. - Спр. І г.
- 44.LiemvosMetrika(1518-1523).-Knyga№11.-VUnius,1997.-№26.-S.59,60.
45. Київ. Карти, плани.-К, 1982.-С. 22.
- 46.ЦЦІАУК-Ф.11.-Оп.І-Спр.2.-С.205зв.
47. *Закревський Н.* Вказана праця. - С517.
48. ЦДІАУК.-Ф.128.-Оп. І а вот.-Спр. 326. -С.19-21 зв., 55-56зв.; Спр.327.-С.26-30; РГАДА-Ф.382.-Кн.214.-С. 143-144зв.)
49. *Люта Т.* Джерела до історії київського землеволодіння та рукописна карта Київщини 40-х років ХVІІ *сї.ІІ* Національний університет "Києво-Могилянська академія". Наукові записки.-Т.3.-Історія.-К., 1998. - С 87-93. Унікальність цього картографічного джерела полягає ще в тому, що воно відповідно до дукту відображає суть рішень суду та Люблінського трибуналу у вигляді картографічного зображення "граней" та кордонів, які були визначені в документах. Слідкуючи за описом дукту, реконструкції підлягає вся географічна номенклатура текстового документа.

Tetjana Luta

THE LANDED PROPERTY OF KIYEVO-PETCHERSKY CLOISTER IN XVI - FIRST HALF OF XVII CT.

The article devoted to history problems of landed property of Kiyevo-Petchersky cloister in XVI - first half of XVII ct., at period of development of social and nationally religious conflicts in Ukraine. Localization of cloister estates, its struggle for expansion of ownerships in Kiev and within the pale of "Kiyevates triangle", when the activity of Union Church administration was growth, - is the subjects of author researches